

# หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน

## Fundamentals of Public Law

ชรินทร์ อินทรปัญญา

อาจารย์ประจำสาขาวิชากฎหมายมหาชน  
สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

Chanin Intarapanya

Lecturer in Public Law,  
School of Law, Mae Fah Luang University

วันที่รับบทความ 8 กันยายน 2563

วันที่แก้ไขบทความ 28 กันยายน 2563

วันที่ตอบรับบทความ 2 ตุลาคม 2563

### บทคัดย่อ

ตำรา “หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน” เขียนโดย ศาสตราจารย์ ดร.เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์ เป็นตำราที่เกิดจากการที่ผู้เขียนได้บรรยายวิชา “หลักทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายมหาชน” ที่คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มาตั้งแต่ พ.ศ. 2539 จนถึงปัจจุบัน และมีการถอดเทปคำบรรยายจนกลายเป็นตำราที่มีการเรียบเรียงเนื้อหาอย่างเป็นระบบระเบียบ ตำราฉบับนี้เหมาะสมแก่ผู้อ่านที่มีความสนใจในรายละเอียดทางวิชาการที่ลึกซึ้งของกฎหมายมหาชน และแม้ว่าผู้อ่านจะไม่ได้สนใจกฎหมายมหาชนมากเท่าไรนัก แต่ก็สามารถเลือกอ่านเฉพาะหัวข้อที่ผู้อ่านสนใจได้ ยิ่งไปกว่านั้น ตำราฉบับนี้จะมีคุณค่ามหาศาลแก่ผู้อ่านในการนำไปใช้ประโยชน์แก่ผู้อ่านที่กำลังศึกษาวิชากฎหมายมหาชน ผู้อ่านที่ต้องใช้องค์ความรู้ทางด้านกฎหมายมหาชนในการสอบแข่งขันเพื่อบรรจุเข้ารับราชการ และผู้อ่านที่ทำงานเกี่ยวข้องกับกฎหมายมหาชน ทั้งในองค์กรภาครัฐและองค์กรภาคเอกชน

**คำสำคัญ:** กฎหมายมหาชน, หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน, หลักทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายมหาชน, วิชากฎหมายมหาชน, องค์ความรู้ด้านกฎหมายมหาชน

### Abstract

The textbook “Fundamentals of Public Law”, written by Professor Dr. Kriengkrai Charoenthanavat, is a textbook as a result of the author’s lecture on the subject “General Principles of Public Law” at the Faculty of Law, Chulalongkorn University since 1996 until the present, and the lecture tapes have been transcribed until it becomes a textbook with a systematic arrangement of contents. This textbook is suitable for readers who are interested in the deep academic details of public law. Although the readers are not very interested in public law, they can choose to read only the topics in their areas of interests. Moreover, this textbook will be of great value to readers in the usefulness of readers studying Public Law, readers who have to use of Public Law in the competitive examinations for entering government organization and readers who work in public and private sectors.

**Keywords:** public law, fundamentals of public law, general principles of public law, public law, knowledge of public law

**ชื่อหนังสือ:** หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน

**ผู้เขียน:** ศาสตราจารย์ ดร.เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์

**ครั้งที่พิมพ์:** พิมพ์ครั้งที่ 6

**เดือนและปีที่พิมพ์:** กรกฎาคม 2563

**ขนาด:** 18.5×26 ซม.

**จำนวนหน้า:** 568 หน้า

**ราคา:** 540 บาท

**จัดพิมพ์โดย:** สำนักพิมพ์วิญญูชน

**ISBN:** 978-616-269-922-1



การศึกษานิติศาสตร์หรือกฎหมายในสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ของประเทศไทยนั้น หากจะแบ่งแยกสาขากฎหมายหลักแล้ว สามารถแบ่งแยกสาขากฎหมายหลักออกเป็น 4 สาขา ได้แก่ กฎหมายแพ่ง กฎหมายอาญา กฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายมหาชน ซึ่งประเทศไทยในปัจจุบันนี้นับว่ามีนักศึกษากฎหมายและนักกฎหมายที่ถือกำเนิดขึ้นมาใหม่หลายคน ได้ให้ความสนใจกับกฎหมายมหาชนมากยิ่งขึ้นเรื่อยมา จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าประเทศไทยในปัจจุบันนี้นั้น กฎหมายมหาชนถือว่ามีค่าสำคัญไม่น้อยกว่ากฎหมายสาขาอื่น ดังนั้น นักศึกษากฎหมายและนักกฎหมายที่มีความสนใจและมีความคิดริเริ่มที่จะทำการศึกษากฎหมายมหาชน จึงควรทำการศึกษากฎหมายมหาชนเบื้องต้นหรือหลักพื้นฐานของกฎหมายมหาชนเสียก่อน ซึ่งตำราที่ไม่ควรพลาดแก่การศึกษาคือ “**หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน**” โดยมีศาสตราจารย์ ดร.เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์ เป็นผู้เขียนตำราฉบับนี้

ผู้เขียนเป็นอาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยสำเร็จการศึกษานิติศาสตรบัณฑิต (ปริญญาตรี) และนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ปริญญาโท) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต (ปริญญาเอก) ประกอบกับประกาศนียบัตรการศึกษากฎหมายมหาชน

มหาวิทยาลัยโรแบร์ ชูมอง เมืองสทราซบูร์ สาธารณรัฐฝรั่งเศส ซึ่งผู้เขียนตำราฉบับดังกล่าวข้างต้นนั้นเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายมหาชนที่ได้สอนวิชาหลักทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายมหาชน กฎหมายปกครองฝรั่งเศส รัฐธรรมนูญและสถาบันการเมือง รัฐธรรมนูญและสถาบันการเมืองขั้นสูง และกฎหมายว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพเปรียบเทียบ นอกจากนี้ ยังมีผลงานทางวิชาการอื่น ๆ อีกหลายด้านอย่างแพร่หลาย ไม่ว่าจะเป็นงานวิจัย บทความ และตำราเรียนต่าง ๆ อีกมากมาย ตลอดจนเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในแวดวงวิชาการนิติศาสตร์ไทยมาโดยตลอดอีกด้วย จึงมีอาจปฏิเสธได้ว่า ผู้เขียนเป็นบุคคลผู้เชี่ยวชาญและเป็นบุคคลสำคัญของแวดวงกฎหมายมหาชนท่านหนึ่งของประเทศไทย และเป็นผู้มีความรู้ความสามารถอย่างแตกฉานในเนื้อหาสาระของตำราฉบับดังกล่าวข้างต้นเป็นอย่างยิ่ง

ตำรา “หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน” ฉบับนี้เกิดขึ้นจากการที่ผู้เขียนได้บรรยายวิชา “หลักทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายมหาชน” ที่คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มาตั้งแต่ พ.ศ. 2539 จนถึงปัจจุบัน โดยใน พ.ศ. 2549 ผู้เขียนรับเอกสารการถอดเทปคำบรรยายในรายวิชาดังกล่าวและนำมาปรับปรุงให้เป็นระบบระเบียบ ตลอดจนค้นคว้าเพิ่มเติมที่ละเอียดถี่ถ้วนจนแล้วเสร็จบริบูรณ์ในปลายปี พ.ศ. 2554 จากนั้นตำราฉบับนี้จึงได้มีการจัดพิมพ์และจำหน่ายโดยสำนักพิมพ์วิญญูชนเมื่อ พ.ศ. 2555 เป็นครั้งแรก และได้มีการแก้ไขปรับปรุงเนื้อหาให้มีความสอดคล้องกับกาลเวลาโดยตลอด จนกระทั่งมีการจัดพิมพ์ครั้งที่ 6 ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2563

เนื้อหาสาระโดยภาพรวมของตำราฉบับนี้จะเป็นการอธิบายถึงความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายมหาชน ซึ่งผู้อ่านสามารถศึกษาหาความรู้ได้ตั้งแต่ “ความเป็นมาของกฎหมายมหาชน” ว่ามีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์อย่างไรบ้าง จนกลายมาเป็นกฎหมายมหาชนเช่นทุกวันนี้ โดยมีการแบ่งยุคสมัยในพัฒนาการของกฎหมายมหาชนได้อย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย พร้อมทั้งยังสามารถศึกษาถึงการแบ่งแยกกฎหมายมหาชนกับกฎหมายเอกชนได้ด้วย อีกทั้งผู้อ่านยังสามารถศึกษาหาความรู้ในเรื่องของ “ทฤษฎีและแนวคิดของกฎหมายมหาชน” ว่าในแง่เนื้อหาสาระของกฎหมายมหาชนนั้นมีแนวคิด ทฤษฎี และหลักการของกฎหมายมหาชนที่สำคัญอะไรบ้าง เช่น ทฤษฎีว่าด้วยการกำเนิดรัฐ แนวคิดและหลักการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตย หลักนิติรัฐ หลักความชอบด้วยกฎหมาย หลักแห่งความได้สัดส่วน เป็นต้น ตลอดจนผู้อ่านสามารถศึกษาหาความรู้ได้ในเรื่อง “ที่มาหรือบ่อเกิดของกฎหมายมหาชน” โดยผู้เขียนได้จำแนกเป็น 2 ประเภท คือ 1) บ่อเกิดของกฎหมายมหาชนที่มาจากกฎหมายลายลักษณ์อักษร และ 2) บ่อเกิดของกฎหมายมหาชนที่มาจากกฎหมายมิได้บัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งในส่วนนี้จะเป็นเนื้อหาสาระที่มีความละเอียดเป็นอย่างยิ่ง โดยจะเป็นการทำให้ผู้อ่านเข้าใจถึงเนื้อหาสาระของความเป็นกฎหมายมหาชนได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ หากผู้อ่านที่ไม่ใช่ นักกฎหมายก็ย่อมสามารถทำการศึกษาดังกล่าวได้ด้วยเช่นกัน โดยสามารถเลือกอ่านเฉพาะในส่วนที่ตนสนใจ เนื่องจาก

ตำราฉบับนี้มีการจำแนกเนื้อหาของกฎหมายมหาชนไว้อย่างชัดเจน โดยสามารถดูได้จากสารบัญชามีการจำแนกหัวข้อและเนื้อหาที่ไม่สลับซับซ้อน

ตำราฉบับนี้มีเนื้อหาสาระที่ละเอียดเป็นอย่างดี โดยพบเห็นได้จากการที่ตำราจะมีความหนาถึง 568 หน้า และประการสำคัญคือ สารบัญญจะมีความละเอียดถึง 8 หน้า ประกอบด้วยปฐมบท ภาค 1 (บทที่ 1) ภาค 2 (บทที่ 2) ภาค 3 (บทที่ 3-11) และปัจฉิมบท ซึ่งในสารบัญจะมีการแตกหัวข้อย่อยที่ครอบคลุมและละเอียดรอบคอบมาก แต่ในการแตกหัวข้อย่อยที่ละเอียดนั้นก็ไม่ได้สร้างความสับสนให้แก่ผู้อ่านแต่อย่างใด และยังเป็นการสร้างความเข้าใจในการจดจำแก่ผู้อ่านได้เป็นอย่างดีอีกด้วย โดยเนื้อหาสาระภายในตำราฉบับนี้สามารถอธิบายถึงสาระสำคัญโดยสังเขปที่ไล่เรียงตามสารบัญได้ดังนี้

**ปฐมบท** (หน้า 19-20) ผู้เขียนได้เริ่มจากการกล่าวถึง “ความสัมพันธ์ทางสังคมที่หลากหลายระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง” ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน โดยความสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์นั้นหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องเกิดความขัดแย้ง และเพื่อลดหรือขจัดมิให้เกิดความขัดแย้ง ประกอบกับเพื่อเป็นการสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม สังคมจึงต้องมีการสร้างกรอบกติกาที่เรียกว่า “กฎหมาย” เกิดขึ้น และผู้เขียนได้อธิบายต่อว่า กฎหมายที่ได้กำหนดความสัมพันธ์ทางสังคมในแง่ระหว่างผู้ปกครองกับผู้อยู่ใต้การปกครองนั้นก็คือ “กฎหมายมหาชน” อันเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางการเมืองและการปกครองทุกประเภทที่ดำรงอยู่ระหว่างรัฐกับพลเมือง ซึ่งกฎหมายมหาชนได้มีพัฒนาการโดยปรากฏเป็นความคิดทางกฎหมายที่ยังไม่ได้นำมาปฏิบัติใช้อย่างจริงจังตั้งแต่สมัยโรมัน จากนั้นผู้เขียนได้กล่าวถึงในราวศตวรรษที่ 18-19 ซึ่งกฎหมายมหาชนได้ถูกพัฒนาและนำมาใช้อย่างจริงจังจากการเปลี่ยนแปลงของการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่อำนาจผูกขาดอยู่กับกษัตริย์และมีการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจได้ยาก จึงเกิดแนวคิดในการต่อต้านระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และมีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดไปในทิศทางที่ว่า การใช้อำนาจของผู้ปกครองจะต้องมีการควบคุมและตรวจสอบได้ ไม่ว่าจะใครก็ตามจะต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของกฎหมาย กฎหมายมหาชนจึงเริ่มมีการนำมาใช้อย่างจริงจังไปพร้อมกับการสร้างการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งในส่วนปฐมบทที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้นั้น ถือเป็น การกล่าวเกริ่นนำในการพาผู้อ่านเข้าสู่บทเรียนในการเริ่มต้นทำความเข้าใจและศึกษาเล่าเรียนกฎหมายมหาชนได้อย่างกระจ่างชัด มีการยกตัวอย่างและบอกเล่ารายละเอียดถึงพัฒนาการของกฎหมายมหาชนว่ามีความเป็นมาอย่างไรโดยสังเขปและเข้าใจง่าย และเป็นการดึงดูดความสนใจให้แก่ผู้อ่านในการศึกษากฎหมายมหาชนในภาคและบทตามลำดับต่อไป

**ภาค 1 ความเป็นมาของกฎหมายมหาชน** (หน้า 21-68) ภาพรวมของภาคนี้เป็นการอธิบายถึงพัฒนาการของกฎหมายมหาชน กล่าวคือ ผู้เขียนได้เริ่มต้นถึงการสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้อ่านด้วยการอธิบายของความหมายของกฎหมายมหาชน ต่อจากนั้นจึงอธิบายถึง

จุดกำเนิดของกฎหมายมหาชนนั้นมีความเป็นมาอย่างไร โดยผู้เขียนจะอธิบายอย่างละเอียด โดยอาศัยหลักเกณฑ์ในการบ่งชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการของกฎหมายมหาชนตามยุคสมัยตั้งแต่อดีต มาจนถึงปัจจุบัน และลำดับถัดไปคือ อธิบายถึงการแบ่งแยกกฎหมายมหาชนออกจากกฎหมาย เอกชนโดยมีรายละเอียดของเนื้อหาสาระที่ไล่เรียงตามลำดับความคิดเพื่อให้ผู้อ่านสามารถ ทำความเข้าใจอย่างเป็นระบบ โดยในภาค 1 ได้ปรากฏรายละเอียดของบทที่ 1 ดังนี้

**บทที่ 1 พัฒนาการของกฎหมายมหาชน** (หน้า 23-68) ผู้เขียนได้เริ่มต้นการอธิบาย เกริ่นนำอย่างเป็นระบบเพื่อดึงดูดความสนใจให้แก่ผู้อ่านได้เข้าใจถึง**ความหมายของกฎหมายมหาชน** (หน้า 23-27) โดยแยกอธิบายความหมายของคำว่า “กฎหมาย” กับคำว่า “มหาชน” ซึ่งคำว่า “กฎหมาย” นั้นมีความหมายตามความหมายทั่วไป ความหมายตามสำนักกฎหมาย ธรรมชาติ ความหมายตามสำนักกฎหมายบ้านเมือง และสำนักกฎหมายประวัติศาสตร์ ซึ่ง ความหมายของกฎหมายนั้นมีความหมายที่ทั้งใกล้เคียงกันและแตกต่างกันออกไป ส่วนคำว่า “มหาชน” นั้นมีความหมายตามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ความหมาย ตามนักคิดคนสำคัญทางกฎหมาย รวมถึงศาสตราจารย์ด้านกฎหมายคนสำคัญทั้งของประเทศไทย และต่างประเทศ จากนั้นจึงได้สรุปความหมายที่ผู้อ่านทุกคนสามารถเข้าใจและเข้าถึงได้ของคำว่า “กฎหมายมหาชน” และสะท้อนให้เห็นถึงเนื้อหาสาระและหลักการสำคัญของกฎหมายมหาชน อันเป็นการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อ่านได้มีความรู้สึกเข้าถึงความหมายที่แท้จริงของกฎหมายมหาชนอย่างลึกซึ้ง และสร้างความเข้าใจที่เป็นระบบต่อการให้นิยามความหมายของคำว่า “กฎหมายมหาชน”

ลำดับถัดไปนั้น ผู้เขียนได้อธิบายถึง**พัฒนาการของกฎหมายมหาชนในยุคต่าง ๆ** (หน้า 27-56) โดยเป็นการอธิบายพัฒนาการของกฎหมายมหาชนในระบบกฎหมายโรมานอ-เยอรมานิก หรือระบบกฎหมายซีวิลลอว์เป็นสำคัญ ซึ่งผู้เขียนจำแนกยุคสมัยของพัฒนาการของ กฎหมายมหาชนอย่างเป็นระบบเป็นทั้งหมด 4 ยุค ได้แก่ ยุคสมัยอารยธรรมกรีก ยุคสมัยโรมัน ยุคสมัยกลาง และยุคสมัยใหม่ ซึ่งการอธิบายพัฒนาการของกฎหมายมหาชนในแต่ละยุคสมัย นั้น ผู้เขียนจะกล่าวถึงนักคิดบุคคลสำคัญที่มีชื่อเสียงและมีบทบาทสำคัญในการพัฒนากฎหมายมหาชน และมีการอธิบายถึงแนวคิดของนักคิดแต่ละคนและแต่ละยุคสมัยอย่างละเอียดและง่าย ต่อการจดจำ อันเป็นการอธิบายที่จะทำให้ผู้อ่านเข้าถึงช่วงเวลาตาม ค.ศ. และค่อย ๆ ทำความ เข้าใจถึงความ เป็นมาที่ละขั้นตอนของการกำเนิดกฎหมายมหาชนที่ค่อย ๆ ถูกพัฒนาทาง ความคิดเรื่อยมา อีกทั้งยังมีการอธิบายถึงรายละเอียดหลักการสำคัญของกฎหมายมหาชนที่ นักกฎหมายมหาชนจะต้องทำความเข้าใจและจดจำให้ได้ ตลอดจนผู้เขียนได้สอดแทรกความรู้ ประวัติศาสตร์ของชาติตะวันตกให้แก่ผู้อ่านได้ซึมซับอยู่ตลอดเวลาการอ่าน ซึ่งจะลบล้าง ความคิดของผู้อ่านที่มีความเบื่อหน่ายในการอ่านตำรากฎหมายได้เป็นอย่างดี

ลำดับสุดท้ายของบทที่ 1 คือ ผู้เขียนได้อธิบายถึงการแบ่งแยกกฎหมายมหาชนกับกฎหมายเอกชน (หน้า 56-68) ซึ่งผู้เขียนได้เริ่มต้นจากการสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้อ่านด้วยการอธิบายถึง “แนวคิดในการแบ่งแยกกฎหมายมหาชนกับกฎหมายเอกชน” โดยแสดงให้เห็นว่าการแบ่งแยกกฎหมายมหาชนกับกฎหมายเอกชนนั้นมีทฤษฎีอะไรบ้างที่สามารถนำมาแบ่งแยกให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างกฎหมายมหาชนกับกฎหมายเอกชน พร้อมกับอธิบายถึง “หลักเกณฑ์ในการแบ่งแยกกฎหมายมหาชนกับกฎหมายเอกชน” เพื่อให้ผู้อ่านสามารถจำแนกได้ว่ากฎหมายใดเป็นกฎหมายมหาชนและกฎหมายใดเป็นกฎหมายเอกชน และผู้เขียนได้อธิบายโดยมีตารางภาพเพื่อเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ในการแบ่งแยกกฎหมายมหาชนกับกฎหมายเอกชน พร้อมกับอธิบายอย่างละเอียดลึกซึ้งและมีการยกตัวอย่างที่ชัดเจนและง่ายต่อการจดจำ อีกทั้งผู้เขียนยังอธิบายให้เห็นถึง “ข้อยกเว้นของหลักการแบ่งแยกกฎหมายมหาชนกับกฎหมายเอกชน” ซึ่งในบางกรณีนั้นไม่สามารถที่จะนำหลักเกณฑ์ทุกหลักเกณฑ์มาแบ่งแยกกฎหมายมหาชนกับกฎหมายเอกชนได้อย่างเด็ดขาด ตลอดจนผู้อ่านจะได้ทราบถึง “ประโยชน์ของการแบ่งแยกกฎหมายมหาชนกับกฎหมายเอกชน” ในแง่มุมต่าง ๆ ที่มีความหลากหลายในสังคมปัจจุบัน และผู้อ่านจะเข้าใจอย่างลึกซึ้ง พร้อมกับสามารถตั้งคำถามและตอบคำถามตามแนวคิดและเหตุผลของตนเองได้ใน “การแบ่งสาขาของกฎหมายมหาชน” เนื่องจากผู้เขียนมิได้อธิบายเพียงเนื้อหาสาระในการแบ่งสาขาของกฎหมายมหาชนตามแนวคิดของประเทศที่ผู้เขียนได้สำเร็จการศึกษาเท่านั้น แต่ผู้เขียนยังได้อธิบายถึงแนวคิดของประเทศที่มีการแบ่งสาขาของกฎหมายมหาชนของประเทศอื่นที่มีความสำคัญต่อกฎหมายมหาชนของประเทศไทยด้วย ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านได้ทราบถึงแง่มุมที่หลากหลายทางด้านวิชาการของกฎหมายมหาชนในสากลโลกอีกด้วย

**ภาค 2 ทฤษฎีและแนวความคิดกฎหมายมหาชน** (หน้า 69-174) ภาพรวมของภาคนี้เป็นการอธิบายถึงทฤษฎีและแนวความคิดของกฎหมายมหาชน ซึ่งในทางวิชาการของกฎหมายมหาชนแล้วจะมีทฤษฎีและแนวความคิดนานาประการ โดยตำราฉบับนี้ ผู้เขียนได้อธิบายถึงทฤษฎีและแนวความคิดพื้นฐานที่นักกฎหมายมหาชนต้องเรียนรู้และจดจำให้ได้ เพราะเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องศึกษา ในฐานะที่เป็นฐานเบื้องต้นที่จะทำให้เข้าใจถึงแก่นสำคัญของกฎหมายมหาชน เช่น การจะเข้าใจถึง “อำนาจ” จำต้องมีองค์ความรู้เรื่อง “รัฐ” หรือการจะเข้าใจถึง “การตรวจสอบอำนาจ” จำต้องมีองค์ความรู้เรื่อง “หลักการแบ่งแยกอำนาจ” หรือการจะเข้าใจถึง “กฎหมายในระบอบประชาธิปไตย” จำต้องมีองค์ความรู้เรื่อง “ทฤษฎีสัญญาประชาคม” เป็นต้น ซึ่งผู้เขียนได้จัดลำดับและไล่เรียงทฤษฎีแนวความคิดกฎหมายมหาชนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้อ่านได้ค่อย ๆ ทำความเข้าใจในทฤษฎีและแนวความคิดของกฎหมายมหาชนโดยไม่ต้องวิตกกังวลว่าจะได้รับการถ่ายทอดความรู้ที่กระจัดกระจาย โดยในภาค 2 ได้ปรากฏรายละเอียดของบทที่ 2 ดังนี้

**บทที่ 2 ทฤษฎีและแนวความคิดกฎหมายมหาชนที่สำคัญ** (หน้า 71-174) ผู้เขียนได้เริ่มต้นด้วยการอธิบายถึงทฤษฎีว่าด้วย “รัฐ” (หน้า 71-76) โดยตั้งคำถามว่า รัฐคืออะไร มีที่มาอย่างไร ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนเป็นอย่างไร และการตั้งคำถามนี้ได้ตั้งอยู่บนฐานของรัฐสมัยใหม่ จากนั้นผู้เขียนจึงได้อธิบายความเป็นมาตั้งแต่จุดเริ่มต้นของรัฐและการเป็นรัฐมาจนถึงปัจจุบันที่เป็นรัฐสมัยใหม่ มีการอธิบายถึงความหมายของรัฐในหลายแง่มุม เพื่อให้ผู้อ่านได้สามารถเข้าถึงความหมายในหลายบริบทที่แต่ละยุคสมัยให้ความหมายของรัฐไว้ และประการสำคัญคือ ผู้เขียนได้อธิบายถึงแนวคิดของนิโคโล แมคเคียเวลลี กับทฤษฎีว่าด้วยรัฐ ซึ่งเป็นนักคิดผู้บุกเบิกคำว่า “รัฐ” ให้เป็นที่รู้จักกับรัฐสมัยใหม่และเป็นเจ้าของแนวคิดที่ว่าด้วยเหตุผลของรัฐ อันเป็นแนวคิดที่ได้รับการศึกษาอย่างแพร่หลายในแวดวงวิชาการ นิเทศศาสตร์และรัฐศาสตร์ จึงสะท้อนให้เห็นว่า ผู้อ่านจะได้รับประโยชน์ด้านวิชาการทั้งในแง่ นิเทศศาสตร์และรัฐศาสตร์ด้วย

จุดเชื่อมโยงจากการอธิบายของผู้เขียนข้างต้นได้นำพามาสู่ทฤษฎีว่าด้วยการกำเนิดรัฐ (หน้า 76-90) โดยผู้เขียนได้ตั้งคำถามว่า รัฐเกิดขึ้นได้อย่างไร ความสัมพันธ์ของอำนาจภายในรัฐนั้นเป็นเช่นไร ซึ่งผู้เขียนได้อธิบายแจ่มแจ้งด้วยการยึดแนวคิดของนักคิดและนักปรัชญาที่มีบทบาทสำคัญต่อกฎหมายมหาชน ได้แก่ โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) จอห์น ล็อก (John Locke) ฌ็อง ฌัก รูสโซ (Jean-Jacques Rousseau) มงเตสกีเออ (Montesquieu) เฮเกล (Hegel) มาร์กซ์ (Marx) โมริส โฮอร์อิอู (Maurice Hauriou) และลีอง ดูกีต์ (Léon Duguit) การอธิบายถึงการเกิดขึ้นของรัฐและความสัมพันธ์ของอำนาจภายในรัฐในตำราฉบับนี้ถือว่ามีการจัดเรียงลำดับความคิดในการถ่ายทอดให้ผู้อ่านสามารถลำดับความคิดในการเข้าถึงรายละเอียดของทฤษฎีที่มีความซับซ้อนของกฎหมายมหาชนได้อย่างง่ายและลึกซึ้ง เนื่องจากการเข้าใจถึงแนวคิดและทฤษฎีของนักคิดและนักปรัชญาแต่ละคนจะทำให้ผู้อ่านมีจุดยึดเหนี่ยวในการจดจำว่านักคิดคนใดมีแนวคิดและอธิบายทฤษฎีทางกฎหมายมหาชนอย่างไร ประกอบกับผู้เขียนได้อธิบายด้วยวิธีการใช้ภาพแผนที่ความคิด (mind map) เพื่อช่วยผู้อ่านได้เข้าใจและจดจำได้ดียิ่งขึ้น

ลำดับต่อไปนั้น ผู้เขียนได้อธิบายถึงแนวคิดเรื่องอำนาจอธิปไตย (หน้า 90-104) ซึ่งมีจุดเชื่อมโยงต่อจากทฤษฎีก่อนหน้านี้ โดยมีการอธิบายไล่เรียงและสอดแทรกประวัติศาสตร์ตั้งแต่จุดเริ่มต้นว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของพระเจ้า เป็นของพระมหากษัตริย์ เป็นของปวงชน เป็นของชาติ และอำนาจสูงสุดเป็นของรัฐสภา โดยในการอธิบายเรื่องอำนาจอธิปไตยนั้นจะมีการกล่าวถึงนักคิดในแต่ละยุคสมัยที่มีบทบาทสำคัญของแนวคิดเรื่องอำนาจอธิปไตย มีการเปรียบเทียบแนวคิดของนักคิดแต่ละคนเพื่อให้ผู้อ่านเกิดการคิดวิเคราะห์ที่อยู่เสมอ อีกทั้งผู้อ่านจะได้รับความรู้ทางวิชาการทั้งในแง่มุมของต่างประเทศที่มีอิทธิพลสำคัญต่อกฎหมายมหาชนไทย จากนั้นผู้เขียนจึงอธิบายถึงหลักการแบ่งแยกอำนาจ (หน้า 104-117) ซึ่งมีการอธิบายตั้งแต่



ความหมาย สาระสำคัญของหลักการแบ่งแยกอำนาจ ระบบการปกครองตามหลักการแบ่งแยกอำนาจ การดำรงตำแหน่งของบุคคลในแต่ละองค์กร ผู้ใช้อำนาจตามหลักการแบ่งแยกอำนาจ และความสัมพันธ์ของการใช้อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ ตามหลักการแบ่งแยกอำนาจ เนื่องจากหลักการแบ่งแยกอำนาจเป็นหลักการที่มีความเชื่อมโยงมาจากแนวคิดเรื่องอำนาจอธิปไตย โดยผู้เขียนจะจำแนกแจกจ่ายการอธิบายในแต่ละเรื่องพร้อมยกตัวอย่างให้เห็นอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม ตลอดจนมีการยกตัวอย่างให้สอดคล้องกับการทำความเข้าใจต่อกฎหมายที่ประกาศใช้อยู่ในประเทศไทย อันจะส่งผลให้ผู้อ่านมองเห็นภาพที่เกิดขึ้นจริงในสังคมไทยที่เป็นอยู่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

จากนั้นผู้เขียนได้อธิบายถึงหลักกฎหมายมหาชนที่สำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยในส่วนที่ผู้เขียนได้อธิบายถึง**หลักนิติรัฐ** (หน้า 117-135) นั้น ผู้เขียนมีเทคนิคในการอธิบายหลักดังกล่าวด้วยการจำแนกการอธิบายหลักนิติรัฐในทางทฤษฎีโดยอธิบายรายละเอียดตามแนวคิดของนักคิดที่มีบทบาทสำคัญต่อหลักนิติรัฐ พร้อมกับอธิบายถึงสาระสำคัญของหลักนิติรัฐโดยพิจารณาจากรูปแบบและเนื้อหาของหลักนิติรัฐ ซึ่งการอธิบายในลักษณะดังกล่าวจะสามารถทำให้ผู้อ่านได้เข้าใจในรายละเอียดอย่างลึกซึ้งถึงความหมายและเนื้อหาของหลักนิติรัฐทั้งในบริบทของต่างประเทศและประเทศไทยได้เป็นอย่างดี พร้อมกับมีการยกตัวอย่างให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมสอดคล้องกับกฎหมายที่ประกาศใช้ในประเทศไทย ต่อจากนั้นผู้เขียนได้อธิบายถึง**หลักความชอบด้วยกฎหมาย** (หน้า 135-141) ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องจากหลักนิติรัฐ โดยมีการกล่าวถึงพัฒนาการของหลักดังกล่าวพร้อมกับมีแผนที่ความคิด (mind map) ประกอบการอธิบายเพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจอีกด้วย ทั้งยังแจกแจงหลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ และผู้เขียนได้อธิบายถึง**หลักความเสมอภาค** (หน้า 141-153) ที่เป็นหลักการพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันเป็นหลักการพื้นฐานที่สุดก็ว่าได้ โดยมีการอธิบายพร้อมยกตัวอย่างให้สอดคล้องกับกฎหมายฉบับปัจจุบันของประเทศไทย เริ่มต้นจากการกล่าวถึงที่มาของหลักความเสมอภาคด้วยการสอดแทรกเกร็ดความรู้ทางประวัติศาสตร์ของชาติตะวันตก มีการจำแนกประเภทของหลักความเสมอภาค หลักเกณฑ์ของหลักความเสมอภาค และข้อยกเว้นของหลักความเสมอภาค ซึ่งผู้เขียนมิได้อธิบายแต่เพียงเนื้อหาในบริบทของประเทศไทยเท่านั้น แต่ผู้เขียนได้อธิบายเปรียบเทียบกับบริบทของต่างประเทศด้วย

ในท้ายที่สุดของบทที่ 2 ผู้เขียนได้อธิบายถึง**ทฤษฎีรัฐธรรมนูญนิยม** (หน้า 153-164) โดยอธิบายเชื่อมโยงจากหลักการของกฎหมายมหาชนที่ได้กล่าวมาทั้งหมดก่อนหน้านี้และมีการใช้ตารางภาพอธิบายเพื่อเป็นเทคนิคในการทำความเข้าใจให้แก่ผู้อ่าน อันเป็นการอธิบายเสริมเพิ่มเติมในหลักการทั้งหมดก่อนหน้านี้ด้วย ซึ่งจะส่งผลต่อตัวผู้อ่านให้เข้าใจในรายละเอียดอย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้นในหลักการของกฎหมายมหาชน นับว่าเป็นเทคนิคของผู้เขียนที่มีความเข้าอก

เข้าใจในการศึกษากฎหมายมหาชนเป็นอย่างดี ต่อมาผู้เขียนได้อธิบายถึง**หลักแห่งความได้สัดส่วน** (หน้า 163-174) ซึ่งในระบบกฎหมายมหาชนในยุโรปได้มีการยอมรับหลักการดังกล่าวกันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน และผู้เขียนได้อธิบายโดยมีถ้อยคำในการจดจำหลักการย่อยของหลักแห่งความได้สัดส่วนอย่างชัดเจน อีกทั้งมีการยกตัวอย่างให้ผู้อ่านสามารถจดจำและเข้าใจในเนื้อหาสาระของหลักการได้อย่างดี ตลอดจนมีการสรุปอย่างกระชับและเข้าใจง่ายในหลักแห่งความได้สัดส่วน อันจะเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้อ่านที่บางคนไม่สามารถสรุปความได้จากการอ่านตำราที่มีจำนวนหน้ามาก ๆ

**ภาค 3 บ่อเกิดของกฎหมายมหาชน** (หน้า 175-522) ภาพรวมของภาคนี้เป็นการอธิบายถึงบ่อเกิดของกฎหมายมหาชน ซึ่งผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นว่าการทำความเข้าใจธรรมชาติของกฎหมายนั้นมีหลายหนทาง แต่หนทางที่ผู้เขียนได้ชี้ในตำราฉบับนี้คือ การศึกษาถึงบ่อเกิดของกฎหมาย และผู้เขียนยังอธิบายต่อไปว่า หากจะเข้าใจในการศึกษาและอธิบายถึงบ่อเกิดของกฎหมายมหาชนในระบบกฎหมายไทยนั้นสามารถจัดกลุ่มของบ่อเกิดของกฎหมายมหาชนเป็นสองกลุ่ม ได้แก่ บ่อเกิดของกฎหมายมหาชนที่มาจากกฎหมายบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษร โดยจะปรากฏรายละเอียดในบทที่ 3-6 และบ่อเกิดของกฎหมายมหาชนที่มาจากกฎหมายมิได้บัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษร โดยจะปรากฏรายละเอียดในบทที่ 7-11 ทั้งนี้ ผู้เขียนได้มีการเกริ่นนำก่อนที่จะเริ่มต้นอธิบายในบทที่ 3-6 และในบทที่ 7-11 อย่างละเอียดและน่าสนใจ ซึ่งเป็นการอธิบายความเป็นมาของกฎหมายลายลักษณ์อักษรและกฎหมายที่ไม่ได้เป็นลายลักษณ์อักษรด้วยการสอดแทรกเกร็ดความรู้ทางประวัติศาสตร์ และมีการอธิบายเล่าเรื่องจนสามารถมองเห็นเป็นภาพได้ อันเป็นการอธิบายไล่เรียงลำดับและเป็นระบบระเบียบอย่างยิ่ง

### **บ่อเกิดของกฎหมายมหาชนที่มาจากกฎหมายบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษร**

**บทที่ 3 รัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร** (หน้า 187-269) ในบทนี้อาจกล่าวได้ว่า ผู้เขียนให้ความสำคัญกับการอธิบายถึงรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรเป็นอย่างดี โดยสังเกตได้จากการที่ผู้เขียนได้อธิบายไว้เป็นจำนวนเกือบ 100 หน้า และหากผู้อ่านได้ทำการศึกษาเนื้อหาของบทนี้แล้วจะพบได้ว่า ผู้เขียนได้อธิบายตั้งแต่**แนวคิดของการเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ** (หน้า 188-198) ซึ่งอธิบายตามทฤษฎีบริสุทธิ์แห่งกฎหมายของฮานส์ เคลเซน ทฤษฎีสัญญาประชาคมของโทมัสฮอบส์และรุสโซ และทฤษฎีก่อตั้งองค์กรสูงสุดทางการเมืองของซีเอเยส์ นอกจากนี้ เนื้อหาและรูปแบบของรัฐธรรมนูญยังสามารถอธิบายความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญได้อีกด้วย จากนั้นจึงอธิบายถึง**ผลของการเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ** (หน้า 198-203) ซึ่งเนื้อหานี้จะแสดงให้เห็นถึงผลพวงที่รัฐธรรมนูญได้มีความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐนั้น ๆ ผู้เขียนยังคงอธิบายต่อถึงการ**แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ** (หน้า 203-217) โดยเนื้อหาที่แสดงให้เห็นถึงหลักการในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญว่ามีกระบวนการอย่างไร และมีวิธีการอย่างไร รวมถึงการยกเลิกรัฐธรรมนูญ (หน้า 217-221) ว่ามีวิถีทางในการยกเลิก

รัฐธรรมนูญและหากมีการยกเลิกแล้วจะส่งผลกระทบต่อระบบกฎหมายและระบบการเมืองอย่างไรบ้าง และประการสำคัญคือ ผู้เขียนให้ความสำคัญกับ**ความหมายของรัฐธรรมนูญ** (หน้า 221-225) ซึ่งจะเป็นการอธิบายความหมายในหลายบริบท เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจถึงความหมายที่แท้จริงของรัฐธรรมนูญได้อย่างลึกซึ้ง โดยผู้อ่านจะสามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบถึงความแตกต่างของความหมายของรัฐธรรมนูญได้โดยปริยาย และผู้เขียนได้อธิบายถึง**ประเภทของรัฐธรรมนูญ** (หน้า 225-238) ที่ได้อธิบายให้เห็นว่าการจำแนกประเภทของรัฐธรรมนูญในต่างประเทศกับประเทศไทยมีความแตกต่างกันอย่างไร ซึ่งอาจเป็นจุดเริ่มต้นให้ผู้อ่านตั้งข้อสังเกตในทางวิชาการกับการจำแนกประเภทของรัฐธรรมนูญในประเทศไทยได้ นอกจากนี้ยังปรากฏรายละเอียดที่ผู้เขียนได้อธิบายถึง**โครงสร้างและภารกิจของรัฐธรรมนูญ** (หน้า 238-239) และ**รัฐธรรมนูญในฐานะที่มาของสิทธิเสรีภาพ** (หน้า 239-253) ซึ่งการอธิบายของผู้เขียนจะส่งผลให้ผู้อ่านเข้าใจอย่างลึกซึ้งและละเอียดมากยิ่งขึ้นในเรื่องของความเป็นรัฐธรรมนูญและเนื้อหาของสิทธิเสรีภาพที่มีความเกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ อีกทั้งยังมีการอธิบายถึง**รัฐธรรมนูญในฐานะที่มาของระบบการเมือง** (หน้า 253-255) ซึ่งนักกฎหมายมหาชนจะต้องเข้าใจด้วยว่าเนื้อหาของกฎหมายมหาชนนั้นมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับศาสตร์ทางด้านรัฐศาสตร์ อันเป็นตำราที่มีไข่เพียงการอธิบายเนื้อหาในทางนิติศาสตร์เท่านั้น และสุดท้ายนี้ผู้เขียนยังคงสอดแทรกเนื้อหาเพิ่มเติมที่มีความสัมพันธ์กับรัฐธรรมนูญคือ**กฎหมายเทียบรางวัลด้วยการสืบราชสันตติวงศ์** (หน้า 255-257) และ**กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ** (หน้า 257-269) ซึ่งผู้เขียนมีการอธิบายความเป็นมาและมีการเปรียบเทียบระหว่างบริบทของต่างประเทศกับบริบทของประเทศไทย และยังอธิบายเนื้อหาให้สอดคล้องกับกฎหมายที่ประกาศใช้ในประเทศไทยในปัจจุบันด้วย

**บทที่ 4 กฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติ** (หน้า 270-305) ผู้เขียนได้เกริ่นนำเพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจว่า ฝ่ายนิติบัญญัติอันเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจอธิปไตยโดยหลักการแบ่งแยกอำนาจนั้นมีอำนาจหน้าที่อย่างไร และฝ่ายนิติบัญญัตินั้นออกกฎหมายลายลักษณ์อักษรได้อย่างไร จากนั้นผู้เขียนจึงได้นำพาผู้อ่านเข้าสู่**รากฐานของแนวคิดการตรากฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติ** (หน้า 272-273) ว่ามีแนวคิดและทฤษฎีอะไรบ้างที่เป็นรากฐานของการออกกฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติ โดยผู้เขียนได้ใช้เทคนิคการอธิบายที่เริ่มจากเหตุและนำไปสู่การอธิบายถึงผล อันเป็นเทคนิคการอธิบายที่จะส่งผลให้ผู้อ่านสามารถเชื่อมต่อหลักการของกฎหมายมหาชนได้เป็นอย่างดี อีกทั้งในบริบทของประเทศไทยในการออกกฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติแล้ว ผู้เขียนได้อธิบายต่อไปถึง**แนวคิดในการลงปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์** (หน้า 273-276) และ**แนวคิดในการลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ** (หน้า 276-278) ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจบริบทของการออกกฎหมายโดยฝ่ายนิติบัญญัติของประเทศไทยได้เป็นอย่างดี รวมถึง**ระบบรัฐสภา** (หน้า 278-288) ที่ผู้เขียนได้มีการจำแนกระบบรัฐสภาทั้งในบริบทของต่างประเทศและ

บริบทของประเทศไทยด้วยการสอดแทรกเกร็ดประวัติศาสตร์อันเป็นเนื้อหาที่มีความเข้มข้นและละเอียดต่อผู้อ่านที่จะทำการศึกษา ยิ่งไปกว่านั้น ผู้เขียนยังได้อธิบายถึง**ประเภทและลักษณะพิเศษของพระราชบัญญัติ** (หน้า 291) อันเป็นเนื้อหาที่สอดคล้องกับกฎหมายไทยในปัจจุบัน และกล่าวถึง**พระราชบัญญัติกับหลักความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ** (หน้า 291-293) อันเป็นการอธิบายให้ผู้อ่านซึมซับกับการนำหลักการของกฎหมายมหาชนมาปรับใช้ให้เข้าใจในการออกพระราชบัญญัติของฝ่ายนิติบัญญัติ ตลอดจนอธิบายถึง**รูปแบบของกฎหมายที่จำกัดสิทธิเสรีภาพประชาชน** (หน้า 293-304) ซึ่งผู้เขียนได้อธิบายไปพร้อมกับการวิเคราะห์ให้เห็นว่า การออกกฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติไทยนั้นต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตที่รัฐธรรมนูญได้รับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้ โดยมีการอธิบายและวิเคราะห์อย่างละเอียดและมีตารางเปรียบเทียบให้เห็นอย่างชัดเจน และสุดท้ายผู้เขียนได้กล่าวอธิบายถึง**กฎหมายที่ตราโดยรัฐสภาในฐานะบ่อเกิดของกฎหมายมหาชน** (หน้า 304-305) ซึ่งผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นว่ากฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติถือว่าเป็นที่มาของกฎหมายมหาชนอย่างไร โดยมีการอธิบายด้วยการยกหลักการของกฎหมายมหาชนมาสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้อ่าน

**บทที่ 5 กฎเกณฑ์แห่งกฎหมายของฝ่ายบริหาร** (หน้า 306-360) โดยผู้เขียนได้เกริ่นนำให้ผู้อ่านตั้งข้อสังเกตในการทำความเข้าใจถึง “กฎหมายของฝ่ายบริหาร” กับ “กฎเกณฑ์แห่งกฎหมายของฝ่ายบริหาร” อันแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนได้วิเคราะห์และสรุปให้ผู้อ่านได้เข้าใจอย่างละเอียดในการใช้ถ้อยคำทางวิชาการนิติศาสตร์อย่างลึกซึ้ง ผู้เขียนได้เริ่มอธิบายถึง**ความจำเป็นในการตรากฎเกณฑ์แห่งกฎหมายของฝ่ายบริหาร** (หน้า 307-309) โดยจะชี้ให้เห็นว่าฝ่ายบริหารนั้นมีเหตุผลประการใดบ้างที่จะต้องใช้อำนาจในการกฎหมาย ซึ่งไม่ใช่เพียงฝ่ายนิติบัญญัติฝ่ายเดียวที่จะเป็นผู้ออกกฎหมายได้ และมีการอธิบายถึง**ทฤษฎีในการตรากฎเกณฑ์แห่งกฎหมายของฝ่ายบริหาร** (หน้า 309-315) เพราะการออกกฎหมายโดยฝ่ายบริหารนั้นจะต้องมีหลักเกณฑ์ที่มีระบบในการออกกฎหมาย และ**ประเภทของกฎเกณฑ์แห่งกฎหมายที่ตราโดยฝ่ายบริหาร** (หน้า 316-360) ด้วยการอธิบายโดยมีจำแนกประเภทที่ชัดเจนและไล่เรียงกฎเกณฑ์แห่งกฎหมายของฝ่ายบริหารที่เกิดขึ้นในระบบกฎหมายว่ามีลักษณะและเนื้อหาสาระอย่างไรบ้างโดยละเอียด พร้อมทั้งมีการยกตัวอย่างจากต่างประเทศและประเทศไทย ตลอดจนมีการเปรียบเทียบให้เห็นอย่างชัดเจน ซึ่งผู้อ่านสามารถนำเนื้อหาในส่วนนี้ไปทำความเข้าใจในการทำงานหรือปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดีและละเอียดรอบคอบมากยิ่งขึ้น และในท้ายที่สุดนั้น ผู้เขียนได้อธิบายถึง**ลำดับศักดิ์ของกฎเกณฑ์แห่งกฎหมายที่ออกโดยฝ่ายบริหาร** (หน้า 360) โดยผู้เขียนจะเปรียบเทียบให้เห็นว่ากฎหมายที่ออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติกับกฎหมายที่ออกโดยฝ่ายบริหารนั้นมีความแตกต่างและมีลำดับศักดิ์ที่สูงหรือต่ำกว่ากันอย่างไร เท่ากับว่าผู้เขียนที่ได้อธิบายเนื้อหาสาระในบทนี้มาทั้งหมดนั้น ผู้เขียนได้มีการวิเคราะห์และอธิบายโดย

ละเอียดถึงเนื้อหาสาระเกี่ยวกับกฎเกณฑ์แห่งกฎหมายของฝ่ายบริหารมาให้อ่านได้ศึกษาและร่วมวิเคราะห์ไปด้วย

**บทที่ 6 สนธิสัญญาและข้อตกลงระหว่างประเทศ** (หน้า 361-379) ในบทนี้ผู้เขียนได้อธิบายโดยมุ่งพิจารณาแนวคิดพื้นฐานที่อยู่เบื้องหลังบทบัญญัติของกฎหมายและแนวปฏิบัติของรัฐ และมุ่งพิจารณาถึงแนวคิดของกฎหมายระหว่างประเทศและการนำกฎหมายระหว่างประเทศมาใช้บังคับเป็นกฎหมายภายในได้อย่างไร ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าตำราฉบับนี้มีได้กล่าวถึงเฉพาะกฎหมายมหาชนเพียงอย่างเดียว แต่ผู้เขียนมุ่งให้อ่านได้เข้าใจในกฎหมายระหว่างประเทศด้วย เพราะกฎหมายระหว่างประเทศมีความเชื่อมโยงกับกฎหมายมหาชนอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ โดยผู้เขียนได้อธิบายถึง**มูลเหตุที่กฎหมายระหว่างประเทศเป็นกฎหมายมหาชน** (หน้า 361-363) และ**ความหมายของข้อตกลงระหว่างประเทศและสนธิสัญญา** (หน้า 363-365) อันเป็นการอธิบายถึงความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงระหว่างกฎหมายระหว่างประเทศกับกฎหมายมหาชน เท่ากับว่าเป็นการปูพื้นฐานความรู้ของกฎหมายระหว่างประเทศให้แก่ผู้อ่านไปพร้อมกับการศึกษากฎหมายมหาชน และผู้อ่านจะเข้าใจในรายละเอียดของความลึกซึ้งของกฎหมายระหว่างประเทศไปในตัวอีกด้วย นอกจากนี้ ผู้เขียนยังอธิบายถึง**ทฤษฎีที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของกฎหมายระหว่างประเทศกับกฎหมายในประเทศ** (หน้า 366-369) โดยมีการอธิบายเนื้อหาสาระของทฤษฎีในทางกฎหมายระหว่างประเทศที่เป็นพื้นฐานสำหรับนักกฎหมายทุกคนที่จะต้องมียุทธศาสตร์ความรู้พื้นฐานทางด้านนี้ จากนั้นผู้เขียนได้อธิบายต่อมาถึงการ**นำกฎหมายระหว่างประเทศมาใช้บังคับในประเทศไทยภายใต้รัฐธรรมนูญไทย** (หน้า 369-374) ซึ่งในส่วนหัวข้อนี้จะเป็นจุดสำคัญที่จะทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ถึงความสัมพันธ์ของกฎหมายระหว่างประเทศที่มีความสัมพันธ์กับกฎหมายภายในของประเทศไทย โดยผู้เขียนได้อธิบายพร้อมยกตัวอย่างให้เห็นอย่างชัดเจนโดยนำกฎหมายที่ประกาศใช้ในปัจจุบันของประเทศไทยมาอธิบายให้เห็นเป็นรูปธรรม อีกทั้งยังได้กล่าวถึงการ**ให้สัตยาบันสนธิสัญญา** (หน้า 374-378) และ**ผลของการให้สัตยาบันสนธิสัญญา** (หน้า 378-379) ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในประเทศไทยที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับกฎหมายมหาชน ทั้งนี้ ในบทดังกล่าวนี้ได้สะท้อนให้เห็นว่า ผู้เขียนได้ให้ความสำคัญกับกฎหมายระหว่างประเทศไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากฎหมายมหาชน เพราะกฎหมายทั้งสองนั้นมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอยู่ อันเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านที่จะได้รับความรู้ทั้งกฎหมายระหว่างประเทศไปพร้อมกับการศึกษากฎหมายมหาชน

**บ่อเกิดของกฎหมายมหาชนที่มาจากกฎหมายมีได้บัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษร**

**บทที่ 7 แนวคำพิพากษาเกี่ยวกับการตีความกฎหมายโดยศาล** (หน้า 380-414) ผู้เขียนได้เกริ่นนำด้วยการอธิบายว่า การศึกษาที่มาจากกฎหมายมหาชนที่มาจากแนวคำพิพากษาของศาลนั้นต้องศึกษาจากการตีความกฎหมายไปด้วยเป็นหลัก จากนั้นผู้เขียนจึงอธิบายถึงหลัก

ทั่วไปในการตีความกฎหมายลายลักษณ์อักษร (หน้า 381-384) โดยกล่าวถึงหลักเกณฑ์ในการตีความกฎหมายว่ามีหลักเกณฑ์ใดบ้าง และกล่าวถึงศาล ผู้ที่มีอำนาจในการตีความกฎหมายด้วยการอธิบายเหตุผลอย่างมีที่มาที่ไปในการตีความกฎหมายของศาล (หน้า 384-385) และต่อไปนั้น ผู้เขียนอธิบายถึงการตีความรัฐธรรมนูญในระบบกฎหมายมหาชน (หน้า 386-388) ซึ่งการตีความกฎหมายมหาชนนั้นมีความแตกต่างไปจากการตีความกฎหมายเอกชน โดยได้แสดงให้เห็นว่าการตีความรัฐธรรมนูญในระบบกฎหมายมหาชนนั้นต้องพิจารณาตามเกณฑ์หลายประการ พร้อมกับอธิบายถึงขั้นตอนการตีความกฎหมายของศาลในระบบกฎหมายมหาชน (หน้า 388) ว่ามีกระบวนการและขั้นตอนการตีความอย่างไรบ้าง ผู้เขียนยังคงไล่เรียงการอธิบายอย่างเป็นระบบและไล่ลำดับความคิดให้ผู้อ่านเข้าใจง่ายมากยิ่งขึ้นโดยการอธิบายถึงระบบศาลกับการตีความกฎหมายมหาชน (หน้า 388-393) ซึ่งเป็นความรู้พื้นฐานที่ผู้อ่านจะต้องทราบและเข้าใจถึงระบบศาล โดยผู้อ่านจะได้ทราบถึงความเป็นมาของระบบศาลในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และระบบกฎหมายซีวิลลอว์ ตลอดจนการจัดระบบศาลของประเทศไทย รวมทั้งผู้เขียนได้อธิบายเป็นแผนภาพที่เข้าใจง่ายถึงการควบคุมการตีความกฎหมายมหาชน (หน้า 393-395) ซึ่งการตีความกฎหมายมหาชนนั้นจะมีลักษณะเฉพาะคือการตีความแบบกระจายอำนาจการตีความ พร้อมกับผู้เขียนได้ยกตัวอย่างคำพิพากษาในประเทศไทยที่สำคัญของศาลไทยในอดีตที่มีการตีความกฎหมายมหาชนและผู้เขียนยังได้นำพาให้ผู้อ่านได้วิเคราะห์คำพิพากษาไปพร้อมกับผู้เขียนด้วยในการตีความกฎหมายของศาลยุติธรรมที่เกี่ยวกับกฎหมายมหาชนในประเทศไทย (หน้า 405-411) และการตีความกฎหมายของศาลปกครองที่เกี่ยวกับกฎหมายมหาชน (หน้า 411-414) โดยการอธิบายถึงแนวคำพิพากษาเกี่ยวกับการตีความกฎหมายโดยศาลในตำราฉบับนี้ถือว่ามีรายละเอียดและมีการยกตัวอย่างที่จับต้องได้ รวมทั้งยังให้ผู้อ่านได้เห็นถึงการวิเคราะห์คำพิพากษาของผู้เขียนและยังส่งผลให้ผู้อ่านได้ร่วมวิเคราะห์คำพิพากษาไปด้วยโดยปริยาย และยังเป็นการสร้างเสริมให้ผู้อ่านรู้จักการตีความกฎหมายไปในตัวอีกด้วย

**บทที่ 8 การตีความกฎหมายโดยองค์กรอื่นที่ไม่ใช่ศาล** (หน้า 415-456) ในบทนี้ผู้เขียนได้อธิบายเริ่มต้นว่า การตีความกฎหมายโดยองค์กรอื่นที่ไม่ใช่ศาลนั้นมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากการตีความโดยศาล ซึ่งสามารถแยกพิจารณาการตีความเป็น 2 แบบคือ แบบแรกจะเป็นการตีความโดยองค์กรทางการเมือง (หน้า 415-455) โดยผู้เขียนได้กล่าวถึงความหมายขององค์กรทางการเมืองและสถาบัน รวมถึงอธิบายการใช้และการตีความกฎหมายโดยองค์กรทางการเมืองในลักษณะต่าง ๆ การกระทำทางรัฐในบริบทของประเทศไทยและต่างประเทศโดยยกตัวอย่างคำพิพากษาที่เห็นเป็นรูปธรรมอันแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนได้วิเคราะห์อย่างละเอียดลึกซึ้งมาเป็นอย่างดี จากนั้นจึงอธิบายถึงแบบที่สองการตีความโดยองค์กรอื่นที่ไม่ใช่ขององค์กรทางการเมือง (หน้า 455-456) อันเป็นการอธิบายถึงฝ่ายปกครองเป็นหลัก และมีการตั้งข้อสังเกต

ชวนให้ผู้อ่านได้คิดวิเคราะห์การควบคุมการตีความกฎหมายของฝ่ายปกครองไปพร้อมกันกับการศึกษาในตำราฉบับนี้ด้วย

**บทที่ 9 กฎหมายจารีตประเพณีทางรัฐธรรมนูญ** (หน้า 457-473) โดยผู้เขียนได้เริ่มต้นจากการอธิบายให้ผู้อ่านต้องเข้าใจถึง**ลักษณะทั่วไปของจารีตประเพณี** (หน้า 458-460) ด้วยการอธิบายถึงความเป็นมาอันเป็นจุดกำเนิดของจารีตประเพณีจนกระทั่งอธิบายว่ามีความสัมพันธ์ในการเป็นบ่อเกิดของกฎหมายอย่างไร ทั้งยังได้อธิบายถึง**รากฐานทางกฎหมายของจารีตประเพณี** (หน้า 460-464) โดยอธิบายเนื้อหาจากการพิจารณาจากสำนักกฎหมายธรรมชาติ สำนักกฎหมายบ้านเมือง และสำนักกฎหมายประวัติศาสตร์ อันจะทำให้ผู้อ่านเริ่มซึมซับกับความหมายของกฎหมายได้มากยิ่งขึ้นตามลำดับ จากนั้นจึงนำพาผู้อ่านเข้าสู่**ลักษณะของจารีตประเพณีที่มีผลในระบบกฎหมาย** (หน้า 464-467) ซึ่งผู้เขียนได้อธิบายอย่างละเอียดถึงเหตุผล 2 ประการในการยอมรับจารีตประเพณีให้มีผลในระบบกฎหมายและกลายเป็นกฎหมายจารีตประเพณี อีกทั้งผู้เขียนยังแจกแจง**ประเภทของจารีตประเพณีทางกฎหมาย** (หน้า 467) เพื่อให้ผู้อ่านสามารถจำแนกและเข้าใจว่าจารีตประเพณีทางกฎหมายในแต่ละสาขานั้นมีความแตกต่างกันอย่างไรบ้าง และมีการอธิบายถึง**บทบาทและลำดับศักดิ์ของจารีตประเพณีในระบบกฎหมาย** (หน้า 467-469) ที่ใช้ตีความกฎหมายลายลักษณ์อักษรและใช้เสริมกฎหมายลายลักษณ์อักษรด้วยการยกตัวอย่างจากคำพิพากษาเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจและเห็นภาพให้ชัดเจนยิ่งขึ้น และประการสำคัญคือ ผู้เขียนได้อธิบายว่า**กฎหมายจารีตประเพณีทางรัฐธรรมนูญและกฎหมายจารีตประเพณีทางปกครอง** (หน้า 470-473) เป็นกฎหมายจารีตประเพณีทางกฎหมายมหาชน ด้วยการอธิบายโดยใช้การยกตัวอย่างและการปรับใช้จากกฎหมายที่ประกาศใช้ในประเทศไทยปัจจุบัน

**บทที่ 10 ธรรมเนียมปฏิบัติทางรัฐธรรมนูญ** (หน้า 474-496) โดยผู้เขียนได้กล่าวถึงจารีตประเพณีทางรัฐธรรมนูญในบทก่อนหน้ามาแล้ว จากนั้นผู้เขียนจึงอธิบายต่อไปว่าธรรมเนียมปฏิบัติทางรัฐธรรมนูญนั้นมีความแตกต่างจากจารีตประเพณีทางรัฐธรรมนูญ ซึ่งได้เริ่มจากการอธิบายถึง**ความหมายและลักษณะของธรรมเนียมปฏิบัติทางรัฐธรรมนูญ** (หน้า 474-476) และ**ที่มาของธรรมเนียมปฏิบัติทางรัฐธรรมนูญ** (หน้า 476-478) ว่าธรรมเนียมปฏิบัติทางรัฐธรรมนูญนั้นมีความหมายตามที่นักกฎหมายมหาชนคนสำคัญของโลกได้ให้ความหมายไว้อย่างไรบ้าง และผู้เขียนได้พิจารณาวิเคราะห์ที่ให้ผู้่านเห็นว่าธรรมเนียมปฏิบัติทางรัฐธรรมนูญและจารีตประเพณีทางรัฐธรรมนูญมีส่วนที่คล้ายคลึงกันและมีส่วนที่แตกต่างกันอย่างไรโดยละเอียด จากนั้นผู้เขียนได้อธิบายถึง**ผลของธรรมเนียมปฏิบัติทางรัฐธรรมนูญ** (หน้า 478-479) ว่าส่งผลกระทบต่อกฎหมายและสถาบันการเมืองในประการใดบ้าง รวมทั้ง**สภาพบังคับของธรรมเนียมปฏิบัติทางรัฐธรรมนูญ** (หน้า 479-481) ที่ในทางวิชาการได้มีความเห็นแตกต่างออกเป็นสองฝ่าย และผู้เขียนได้วิเคราะห์สรุปให้ผู้อ่านได้เข้าใจถึงความแตกต่างของความเห็นที่

แตกออกเป็นสองฝ่ายอย่างชัดเจน ตลอดจนมีการอธิบายตัวอย่างของธรรมเนียมปฏิบัติทางรัฐธรรมนูญ (หน้า 481-496) ด้วยการอธิบายจากกฎหมายที่ประกาศใช้ในประเทศไทยปัจจุบัน ให้ผู้อ่านได้ติดตามเท่าทันสถานการณ์ของกฎหมายที่มีการเปลี่ยนแปลงในประเทศไทยตามกาลเวลาอยู่เสมอมา ซึ่งการอธิบายของผู้เขียนในตำราฉบับนี้นั้นจะมีการยกตัวอย่างเพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นภาพอย่างชัดเจนและมองเห็นเป็นรูปธรรมอยู่เสมอ

**บทที่ 11 หลักทั่วไปของกฎหมาย** (หน้า 497-520) ในบทนี้ผู้เขียนมุ่งเน้นให้ผู้อ่านเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจในรากฐานของ “หลักทั่วไปของกฎหมาย” ในกฎหมายมหาชน (หน้า 498-501) และความหมายของ “หลักทั่วไปของกฎหมาย” (หน้า 501-503) ซึ่งผู้เขียนจะเริ่มจากการอธิบายรายละเอียดที่มีความสำคัญอย่างถี่ยิบ จากนั้นจึงจะทำการสรุปสาระสำคัญให้แก่ผู้อ่านเป็นข้อ ๆ เพื่อง่ายแก่การทำความเข้าใจและการจดจำเนื้อหาของหลักทั่วไปของกฎหมาย รวมทั้งกล่าวถึงแนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับหลักทั่วไปของกฎหมาย (หน้า 503-505) ซึ่งผู้อ่านจะได้ทราบถึงที่มาของการนำหลักทั่วไปของกฎหมายที่ต่างประเทศได้นำมาใช้ในระบบกฎหมาย และผู้เขียนได้พยายามเปรียบเทียบถึงหลักทั่วไปของกฎหมายกับหลักพื้นฐานของกฎหมาย (หน้า 505-506) โดยยกตัวอย่างจากกฎหมายของต่างประเทศและอธิบายรายละเอียดเนื้อหาของกฎหมายต่างประเทศด้วยการตีความอย่างละเอียด ต่อจากนั้นจึงอธิบายถึง**คำบังคับของหลักทั่วไปของกฎหมายในกฎหมายมหาชน** (หน้า 507-508) ซึ่งในทางวิชาการยังมีการถกเถียงเรื่องดังกล่าวอยู่ แต่ผู้เขียนก็ได้ชี้ให้เห็นว่ามีการถกเถียงในประเด็นใดบ้างที่หลักทั่วไปของกฎหมายควรจะมีคำบังคับในระบบกฎหมายตรงไหน อย่างไร และยังไม่มีการตอบอย่างเด็ดขาดในกรณีดังกล่าว อันจะเป็นการชวนให้ผู้อ่านได้ร่วมวิเคราะห์และพยายามให้เหตุผลเพื่อสนับสนุนแนวคิดในประเด็นที่ตนเองเห็นด้วย อีกทั้งผู้เขียนยังนำพาผู้อ่านเข้าสู่การศึกษา**กลุ่มประเภทของหลักทั่วไปของกฎหมายในระบบกฎหมายมหาชน** (หน้า 508-513) โดยผู้เขียนยึดถือแนวทางตามสาธารณรัฐฝรั่งเศสที่ได้มีการจำแนกกลุ่มประเภทหลักทั่วไปของกฎหมายในระบบกฎหมายมหาชนฝรั่งเศส และในท้ายที่สุดนั้น ผู้เขียนได้อธิบายถึง**การใช้หลักทั่วไปของกฎหมายในประเทศไทย** (หน้า 513-520) โดยชี้ให้เห็นว่าในประเทศไทยนั้นมีการใช้หลักทั่วไปของกฎหมายทั้งในกฎหมายเอกชนและในกฎหมายมหาชน ด้วยการนำคำพิพากษาของศาลที่สำคัญในอดีตมาวิเคราะห์ให้ผู้อ่านได้ศึกษาและตั้งข้อสังเกตไปพร้อมกัน ทั้งนี้ ผู้เขียนมักจะมีการยกตัวอย่างและมีเทคนิคการถ่ายทอดความรู้ผ่านตำราโดยจะสังเกตได้ว่า ผู้เขียนมีการวิเคราะห์ในประเด็นที่เป็นข้อสังเกตและร่วมชวนให้ผู้อ่านร่วมคิดและตั้งข้อสังเกตไปพร้อมกับการศึกษาตำราฉบับนี้ไปด้วย ซึ่งจะเป็นการสร้างคุณค่าทางวิชาการให้แก่ผู้อ่านเป็นอย่างดี เพราะในอนาคตนั้น ผู้อ่านบางคนอาจมองเห็นประเด็นปัญหาบางประการและนำไปต่อยอดทางวิชาการในอนาคตได้



**ปัจจัยมบท หลักความชอบด้วยกฎหมาย** (หน้า 523-552) ในบทส่งท้ายนี้ ผู้เขียนได้อธิบายถึงหลักความชอบด้วยกฎหมายอันเป็นหลักการที่มีความสำคัญของกฎหมายมหาชนที่ผู้อ่านจะละทิ้งมิได้เป็นอันขาด เนื่องจากหลักการดังกล่าวจะสอดแทรกอยู่ในระบบกฎหมายมหาชนทุกหนแห่ง ผู้เขียนจึงเริ่มต้นด้วยการอธิบายถึง**รากฐานแนวคิดของหลักความชอบด้วยกฎหมาย** (หน้า 523-526) ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้ถือว่าอยู่บนพื้นฐานของหลักนิติรัฐ โดยผู้เขียนได้วิเคราะห์และทำการสรุปอย่างกระชับและเข้าใจง่ายเป็นข้อ ๆ ให้ผู้อ่านได้ทำความเข้าใจได้โดยไม่ซับซ้อน จากนั้นผู้เขียนจึงนำพาผู้อ่านเข้าสู่**ที่มาของหลักความชอบด้วยกฎหมาย** (หน้า 526-529) โดยมีที่มาจากหลักความชอบด้วยกฎหมายที่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรและที่ไม่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร นอกจากนี้ ผู้เขียนยังอธิบายถึง**หลักความชอบด้วยกฎหมายกับหลักการแบ่งแยกอำนาจอัติไทย** (หน้า 529-540) โดยมีการลำดับและจำแนกการอธิบายให้ผู้อ่านเข้าใจหลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางนิติบัญญัติทางตุลาการ และการกระทำทางปกครอง และสุดท้ายนั้น ผู้เขียนได้อธิบายถึง**เงื่อนไขความสมบูรณ์ของการกระทำทางปกครองหรือนิติกรรมทางปกครองต้องชอบด้วยกฎหมาย** (หน้า 540-551) อันเป็นการต่อยอดเชื่อมโยงจากการที่ผู้อ่านได้เข้าใจถึงกฎหมายมหาชนแล้ว ผู้อ่านยังจะได้เข้าใจต่อยอดไปถึงกฎหมายปกครองอันเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายมหาชน ซึ่งจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของผู้เขียนคือ ผู้เขียนต้องการให้ผู้อ่านเข้าใจว่าหลักความชอบด้วยกฎหมายนั้นเป็นหลักที่มีความสืบเนื่องมาจากหลักนิติรัฐ ดังนั้น หลักความชอบด้วยกฎหมายจึงครอบคลุมกฎหมายและกฎเกณฑ์ของรัฐทั้งหมด ซึ่งการกระทำใด ๆ ของทุกองค์กรของรัฐ สถาบันทางการเมือง และประชาชนทั้งหลายต้องตกอยู่ภายใต้หลักความชอบด้วยกฎหมายทั้งสิ้น ทั้งนี้ การอธิบายของผู้เขียนจะมีการอธิบายแบบละเอียดและค่อยเป็นค่อยไป เพื่อให้ผู้อ่านค่อย ๆ ซึมซับต่อแนวคิดและนิติวิธีของกฎหมายมหาชนที่มีความแตกต่างไปจากกฎหมายสาขาอื่น ตำราฉบับนี้จึงเหมาะแก่ผู้อ่านทุกเพศทุกวัย รวมทั้งไม่ว่าผู้อ่านที่ไม่ได้มีความสนใจในกฎหมายมหาชนมากนัก แต่ก็ควรจะศึกษาไว้เพื่อเป็นความรู้พื้นฐานของกฎหมายที่นักกฎหมายทุกคนควรมีองค์ความรู้ทางกฎหมายมหาชนไว้

ในส่วนของ**บรรณานุกรม**นั้น หากพิจารณาดูอย่างละเอียดแล้ว จะเห็นได้ว่าผู้เขียนได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากตำราคุณภาพมากมายมาอย่างละเอียด ไม่ว่าจะเป็นหนังสือภาษาไทย บทความในหนังสือ บทความในวารสาร วิทยานิพนธ์ เอกสารต่างประเทศ และเว็บไซต์ อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากว่าผู้อ่านสามารถไปค้นคว้าในประเด็นที่ผู้อ่านอยากศึกษาเพิ่มเติมจากการอ้างอิงของผู้เขียนต่อไปได้

จุดเด่นของตำราฉบับนี้คือ ตำราฉบับนี้มีความละเอียดเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาหลักพื้นฐานของกฎหมายมหาชน กล่าวอีกนัยหนึ่ง ตำราฉบับนี้มีความเข้มข้นของเนื้อหาทางวิชาการเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งสามารถสังเกตได้จากความหนาของตำรากว่า 500 หน้า สารบัญมี

ความละเอียดและชัดเจน การแตกหัวข้อย่อยก็ไม่ได้มีความสับสนยุ่งเหยิง มีความพอดีพอดี ในการอ่าน ถ้อยคำที่ใช้ในการเขียนหัวข้อนั้นมีความเข้าใจง่าย ในส่วนเนื้อหาภายในตำรานั้น ผู้เขียนมีเทคนิคในการลำดับและไล่เรียงเรื่องราวให้ผู้อ่านค่อย ๆ ซึมซับกับเนื้อหาอย่างค่อยเป็น ค่อยไป ผู้เขียนมักจะกล่าวเริ่มต้นด้วยรากฐาน จุดเริ่มต้น และที่มาของหัวข้ออยู่เสมอ การที่ ผู้อ่านได้เข้าใจถึงที่มาของหัวข้อนั้นจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจในแก่นสาระของเนื้อหาได้ง่ายมากขึ้น และสามารถตกผลึกความคิดได้ต่อไป การอธิบายเล่าเรื่องของผู้เขียนจะมีเกร็ดความรู้ทาง ประวัติศาสตร์สอดแทรกอยู่เสมอ ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านไม่เกิดความเบื่อหน่ายในการศึกษาคำรา หรือในบางเนื้อหาที่มีความยุ่งยากซับซ้อนในเชิงหลักการและวิชาการ เนื้อหาในบางส่วนที่มีความ ยุ่งยากซับซ้อนนั้น ผู้เขียนก็ได้ทำการสรุปเป็นหัวข้อย่อยให้ผู้อ่านได้ลำดับความคิดในการ ทำความเข้าใจและจดจำอย่างเป็นระบบ และในบางหัวข้อนั้นได้ผ่านการวิเคราะห์โดยละเอียด จากผู้เขียนมาแล้ว ซึ่งส่งผลให้ผู้อ่านจะได้ทักษะในการคิดวิเคราะห์กฎหมาย คำพิพากษา และ หลักการทางกฎหมายมหาชนไปในตัวด้วย อีกทั้งยังเป็นการช่วยให้ผู้อ่านฝึกทักษะในการตั้ง ข้อสังเกตและฝึกคิดวิเคราะห์กฎหมายหรือประเด็นต่าง ๆ ไปพร้อมกับการศึกษาคำรฉบับนี้ไปด้วย จึงกล่าวได้ว่า จุดเด่นที่สำคัญของตำรฉบับนี้คือ เนื้อหาภายในตำรามีความละเอียดเป็นอย่างดี นอกจากผู้อ่านจะต้องรู้เบื้องต้นของกฎหมายมหาชนแล้ว ผู้อ่านยังจะต้องรู้ความรู้ทาง ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ และนิติศาสตร์ในสาขาอื่นอีกด้วย ทั้งนี้ ผู้อ่านที่ได้ศึกษาคำรฉบับนี้ จะไม่ได้รับเพียงองค์ความรู้ทางกฎหมายมหาชน แต่ผู้อ่านสามารถนำคำรฉบับนี้ไปใช้ในการ เตรียมตัวสอบบรรจุเข้ารับราชการ สอบเนติบัณฑิต หรือสอบเข้าศึกษาต่อปริญญาโทและ ปริญญาเอกได้อีกด้วย จึงถือได้ว่าคำรฉบับนี้เป็นตำราที่ครบเครื่องทางด้านกฎหมายฉบับหนึ่งของประเทศ

อนึ่ง เนื้อหาสาระในทางวิชาการของกฎหมายมหาชนตามคำรฉบับนี้นั้น ผู้วิจารณ์ เห็นว่าผู้เขียนได้อธิบายถึงเนื้อหาสาระของกฎหมายมหาชนไว้อย่างพอเหมาะพอดีและ เหมาะสมแก่ผู้อ่านแล้ว ซึ่งคำรฉบับนี้เหมาะสมเป็นอย่างดีแก่ผู้อ่านที่เริ่มจะทำความเข้าใจถึง หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน และยิ่งเหมาะสมกับผู้อ่านที่เป็นนักกฎหมายหรือไม่ใช่นักกฎหมาย ที่มีความสนใจในกฎหมายมหาชนอีกด้วย อย่างไรก็ตาม ในการอธิบายเนื้อหาสาระของ กฎหมายมหาชนในบางเรื่องนั้น ผู้เขียนได้มีการใช้ภาษาไทยโดยแปลมาจากภาษาฝรั่งเศส เช่น สิทธิของมนุษย์แต่ละคน (droits de l'homme) พลเมืองแต่ละคน (et du citoyen) อำนาจอธิปไตยเป็นของชาติ (la souveraineté nationale) เป็นต้น ซึ่งผู้เขียนอาจเพิ่มความคำแปล ภายใต้วงเล็บเป็นภาษาอังกฤษเพิ่มเติมด้วย เนื่องจากผู้อ่านบางคนอาจจะไม่สามารถอ่านและ เข้าใจในภาษาฝรั่งเศสได้ และอาจส่งผลให้ผู้อ่านที่ไม่สามารถอ่านและเข้าใจภาษาฝรั่งเศสได้นั้น ไม่เข้าใจและมองข้ามคำแปลของภาษาต่างประเทศไปได้

โดยสรุป ตำราฉบับนี้เหมาะแก่ผู้อ่านที่มีความสนใจในรายละเอียดทางวิชาการที่ลึกซึ้งของกฎหมายมหาชน และแม้ว่าผู้อ่านจะไม่ได้สนใจกฎหมายมหาชนมากเท่าไรนัก แต่ก็สามารถเลือกอ่านเฉพาะหัวข้อที่ผู้อ่านสนใจได้ และตำราฉบับนี้ไม่เพียงแต่ใช้เป็นการศึกษาเพื่อสร้างองค์ความรู้พื้นฐานทางกฎหมายมหาชนแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ตำราฉบับนี้ยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการเตรียมตัวสอบแข่งขันเพื่อบรรจุเข้าทำงานทั้งด้านนิติศาสตร์และด้านรัฐศาสตร์ หรือเตรียมตัวสอบเพื่อทำการศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีขึ้นไป รวมถึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการทำงานของนักกฎหมายได้เป็นอย่างดี